

BÀI 8: NHÀ NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

1. MỤC ĐÍCH, YÊU CẦU

- *Mục đích:* tìm hiểu lịch sử và cơ sở tồn tại của Nhà nước xã hội chủ nghĩa; tìm hiểu chức năng, hình thức và cách thức tổ chức hoạt động của bộ máy nhà nước xã hội chủ nghĩa.
- *Yêu cầu:* nắm được các khái niệm và những nội dung cơ bản về
 - + Sự ra đời của nhà nước XHCN là một quy luật khách quan;
 - + Bản chất và những đặc trưng của nhà nước XHCN;
 - + Chức năng, bộ máy nhà nước XHCN;
 - + Hình thức nhà nước XHCN.

2. TÀI LIỆU THAM KHẢO

- ĐH Luật Hà Nội, Giáo trình Lý luận về Nhà nước và Pháp luật, NXB CAND, Hà Nội 2004.
- Khoa Luật – ĐH Quốc gia Hà Nội, NXB ĐHQGHN, Giáo trình Lý luận chung về Nhà nước và Pháp luật, Hà Nội 2005.
- Tuyển chọn các bài viết góp ý kiến cho Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội Đảng X, Tranh luận để đồng thuận, NXB Tri thức, Hà Nội 2006.
- Viện sĩ Kornal János, Hệ thống Xã hội chủ nghĩa, NXB VHTT, Hà Nội 2002.

3. ĐỀ CƯƠNG NỘI DUNG

3.1. SỰ RA ĐỜI, CƠ SỞ TỒN TẠI VÀ BẢN CHẤT CỦA NHÀ NƯỚC XHCN

3.1.1. Tính tất yếu khách quan và sự ra đời của nhà nước XHCN

- Tiền đề về kinh tế : Mâu thuẫn giữa quan hệ sản xuất và lực lượng sản xuất tư bản chủ nghĩa dẫn đến yêu cầu phải có một kiểu quan hệ sản xuất mới, phù hợp với trình độ phát triển của lực lượng sản xuất.
- Tiền đề về tư tưởng – chính trị : Mâu thuẫn giữa giai cấp tư sản và giai cấp vô sản ngày càng căng thẳng; giai cấp vô sản ngày càng phát triển nhanh về số lượng và chất lượng với yêu cầu xóa bỏ nhà nước cũ, xây dựng nhà nước của giai cấp mình.
- Các hình thức ra đời của nhà nước XHCN như Công xã Paris (1971), Nhà nước Xô Viết (1917), Cu ba (1959), Việt Nam (1945)...

3.1.2. Cơ sở kinh tế - xã hội cho sự tồn tại của nhà nước XHCN

- Cơ sở kinh tế: chế độ công hữu về tư liệu sản xuất, với mục đích nhằm thoả mãn những điều kiện vật chất và tinh thần của người dân.
- Cơ sở xã hội: tiến tới xoá bỏ giai cấp trong xã hội, chỉ còn tồn tại các nhóm xã hội, các tầng lớp trên cơ sở sự hợp tác.
- Cơ sở tư tưởng: là Chủ nghĩa Mác – Lênin.

3.1.3. Bản chất của Nhà nước XHCN

- Nhà nước XHCN vừa là một bộ máy chính trị - hành chính, một cơ quan cưỡng chế, vừa là tổ chức quản lý kinh tế xã hội của nhân dân lao động, nhà nước XHCN không còn là nhà nước theo nguyên nghĩa mà chỉ còn là “một nửa nhà nước”.
- Dân chủ XHCN là thuộc tính của nhà nước XHCN;
- Nhà nước XHCN luôn giữ vai trò tích cực và sáng tạo, là công cụ để xây dựng một xã hội nhân đạo công bằng và bình đẳng.

3.2. CÁC HÌNH THỨC NHÀ NƯỚC XHCN

- Công xã Paris
- Nhà nước Xô Viết
- Nhà nước dân chủ nhân dân

3.3. MỘT SỐ VẤN ĐỀ CƠ BẢN CỦA NHÀ NƯỚC CHXHCN VIỆT NAM

3.3.1. Bản chất nhà nước CHXHCN Việt Nam

- Nhà nước CHXHCN Việt Nam là một nhà nước dân chủ;
- Nhà nước CHXHCN Việt Nam là một nhà nước thống nhất;
- Nhà nước CHXHCN Việt Nam thể hiện rõ tính xã hội;
- Nhà nước thực hiện đường lối đối ngoại hòa bình, hợp tác và hữu nghị.

3.3.2. Chức năng của Nhà nước XHCN

- Chức năng đối nội
 - + Chức năng tổ chức và quản lý kinh tế;
 - + Chức năng giữ vững an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội, trấn áp sự phản kháng của giai cấp bóc lột đã bị lật đổ và âm mưu phản cách mạng khác;
 - + Chức năng tổ chức và quản lý văn hóa, giáo dục, khoa học và công nghệ;
 - + Chức năng bảo vệ trật tự pháp luật, bảo vệ các quyền và lợi ích cơ bản của công dân.
- Chức năng đối ngoại

- + Chức năng bảo vệ tổ quốc Việt Nam;
- + Chức năng mở rộng quan hệ hợp tác với các nước; các tổ chức quốc tế và khu vực trên cơ sở tôn trọng độc lập, chủ quyền, thống nhất và toàn vẹn lãnh thổ, không can thiệp vào công việc nội bộ của nhau, bình đẳng và cùng có lợi; ủng hộ và góp phần tích cực vào phong trào đấu tranh của nhân dân thế giới vì hòa bình, độc lập, dân chủ và tiến bộ xã hội.

3.3.3. Bộ máy Nhà nước CHXHCN Việt Nam

- Nguyên tắc tổ chức và hoạt động của Nhà nước CHXHCN Việt Nam
 - + Nguyên tắc tất cả quyền lực nhà nước thuộc về nhân dân, nhân dân tổ chức nên bộ máy nhà nước và tham gia quản lý nhà nước;
 - + Nguyên tắc đảm bảo sự lãnh đạo của Đảng cộng sản Việt Nam;
 - + Nguyên tắc tập trung dân chủ;
 - + Nguyên tắc pháp chế XHCN.
- Các loại cơ quan nhà nước XHCN
 - + Cơ quan quyền lực nhà nước gồm quốc hội và hội đồng nhân dân các cấp;
 - + Cơ quan hành chính nhà nước gồm chính phủ và ủy ban nhân dân các cấp;
 - + Cơ quan xét xử gồm tòa án nhân dân, tòa án quân sự và các tòa án khác thành lập theo luật định;
 - + Cơ quan kiểm sát gồm viện kiểm sát nhân dân và viện kiểm sát quân sự.

4. CÂU HỎI

4.1. Câu hỏi thảo luận

- 164) So sánh cơ sở tồn tại của nhà nước xã hội chủ nghĩa so với các kiểu nhà nước chủ nô, phong kiến và tư bản chủ nghĩa.
- 165) Cơ sở kinh tế của nhà nước xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong thời gian tới cần phải công hữu về tư liệu sản xuất và khẳng định vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước hay không?
- 166) Cơ sở tư tưởng của nhà nước xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong thời gian tới có nên chọn con đường đa nguyên chính trị hay không? Một nhà nước CHCN có thể tồn tại hệ tư tưởng đa nguyên trong xã hội hay không?

4.2. Câu hỏi tiểu luận, thuyết trình

- 167) Anh (chị) hãy tóm tắt nội dung *Phần 2: Giải phẫu học của hệ thống cổ điển* trong quyển *Hệ thống Xã hội chủ nghĩa* của tác giả Viện sĩ Kornal János. Qua đó, hãy nói lên suy nghĩ của mình sau khi đọc bài viết này.

